CDE01
RAT

UNIVERSUL JURIDIC

Răzvan Horațiu RADU

Convenția Europeană a Drepturilor Omului

Ediția a II-a, revăzută și adăugită

Note de curs

UJ

IV 24674

Răzvan Horaţiu Radu

CONVENŢIA EUROPEANĂ A DREPTURILOR OMULUI

Note de curs

Ediţia a II-a, revăzută şi adăugită

C - 281786

281786
UNIVERSITATEA
"DUNĂREA DE JOS" GALAŢI
BIBLIOTECA 2

Universul Juridic
Bucureşti
-2018-

CUPRINS

Abrevieri 5

CURSUL 1
NOȚIUNI GENERALE DESPRE PROCLAMAREA EUROPEANĂ A DREPTURILOR OMULUI 7
1. Consiliul Europei şi proclamarea drepturilor omului 7
2. Curtea Europeană a Drepturilor Omului 9
   2.1. Organizarea şi funcționarea Curții 10
   2.2. Procedura în fața Curții 11
   2.3. Executarea hotărârilor Curții Europene a Drepturilor Omului 14
3. Alte proceduri speciale 18
   3.1. Măsurile provizorii 18
   3.2. Procedura hotărârii pilot 19

CURSUL 2
NOȚIUNI GENERALE PRIVIND DREPTUL LA ACȚIUNE ÎN FAȚA CURȚII EUROPENE A DREPTURILOR OMULUI 23
1. Titularii acțiunii 23
2. Calitatea de victimă 23
3. Condițiile de admisibilitate 26
   3.1. Generalități 26
   3.2. Epuizarea căilor de recurs intern 27
   3.3. Respectarea termenului de 6 luni 28
      3.3.1. Data de la care începe să curgă termenul de 6 luni 29
   3.4. Cererea să nu fie anonimă 30
   3.5. *Non bis în idem* 30
      3.5.1. Cererile redundante 30
      3.5.2. Cererea să nu fi fost supusă unei alte jurisdicții internaționale 31
   3.6. Cererea abuzivă 31
   3.7. Incompatibilitatea cererii cu dispozițiile Convenției sau ale Protocoalelor sale 32
   3.8. Cererea să nu fie vădit nefondată 33
   3.9. Criteriul prejudiciului minim (prejudiciul nesemnificativ) 34
4. Principii directoare şi metode de interpretare 34
   4.1. Aplicarea directă a Convenției 34
   4.2. Principiul subsidiarității 35
   4.3. Marja națională de apreciere 36
   4.4. Caracterul efectiv al drepturilor garantate şi interpretarea dinamică şi evolutivă a prevederilor Convenției 36
   4.5. Interpretarea autonomă a dispozițiilor Convenției 37

CURSUL 3
DREPTUL LA VIAȚĂ 39
1. Generalități 39
2. Titularii dreptului la viață. Persoanele care pot sesiza Curtea 40
3. Probleme speciale privind dreptul la viață. Limitele temporale ale dreptului la viață 41
4. Dreptul de a muri. Euthanasia. Moartea medical asistată 41
5. Obligațiile ce revin statelor în baza art. 2 din Convenție 42
5.1. Obligațiile pozitive 42
5.2. Obligația de prevenire 43
5.3. Obligația procedurală de a efectua o anchetă efectivă 45
6. Limitări ale dreptului la viață 47
6.1. Pedeapsa capitală 47
6.2. Recurgerea la forța letală 48

CURSUL 4
INTERZICEREA TORTURII ŞI A PEDEPSELOR SAU TRATAMENTELOR INUMANE SAU DEGRADANTE 51
1. Noțiune şi caracterizare 51
2. Nivelul de gravitate 52
3. Tortura 52
4. Tratamentele inumane 53
5. Pedepse inumane sau degradante 57
6. Tratamentele degradante 58
7. Sarcina probei în caz de tortură, tratamente inumane sau degradante 62
8. Obligațiile autorităților statale ce decurg din art. 3 63
8.1. Obligația de a preveni actele contrare art. 3 63
8.2. Obligația de a efectua o anchetă efectivă 63
9. Comitetul pentru Prevenirea Torturii 64
9.1. Constatările Comitetului pentru Prevenirea Torturii privind România 66

CURSUL 5
INTERZICEREA SCLAVIEI ŞI A MUNCII FORȚATE 67
1. Noțiuni generale 67
2. Interzicerea sclaviei şi a aservirii 67
2.1. Sclavia şi aservirea. Noțiune 67
3. Interdicția muncii forțate sau obligatorii 68
4. Obligații pozitive 69
5. Limite ale noțiunilor de „muncă forțată sau obligatorie" 69

CURSUL 6
DREPTUL LA LIBERTATE ŞI LA SIGURANȚĂ 72
1. Noțiune şi caracterizare 73
2. Privarea de libertate 73
3. Privarea de libertate licită (regularitatea detenției) 75

4. Privările de libertate permise de art. 5 par. 1 din Convenție 76
5. Garanțiile persoanelor private de libertate 84
5.1. Dreptul de a fi informat asupra motivelor arestării 84
5.2. Dreptul de a fi prezentat în fața unui magistrat 85
5.3. Dreptul persoanei private de libertate la un „recurs" în fața unui tribunal 91
5.4. Dreptul la reparație în caz de detenție ilegală 92

CURSUL 7
DREPTUL LA UN PROCES ECHITABIL 94
1. Noțiune și caracterizare 94
2. Domeniul de aplicare 95
3. Beneficiarii garanțiilor prevăzute de art. 6 par. 1 95
4. Instanțele în fața cărora se aplică art. 6 95
4.1. Drepturile și obligațiile cu caracter civil 96
4.1.1. Noțiunea de „contestație ce poartă asupra" 96
4.1.2. Noțiunea de „drepturi și obligații" 97
4.1.3. Noțiunea „cu caracter civil" 97
4.2. Noțiunea de „acuzație în materie penală" 101
4.2.1. Noțiunea de „acuzație" 101
4.2.2. Noțiunea de „materie penală" 101
5. Garanțiile procesului echitabil 104
5.1. Dreptul de acces la instanță 104
5.1.1. Exigențele dreptului de acces la instanță 105
5.1.2. Dreptul de acces la instanță – drept concret și efectiv 105
5.1.3. Renunțarea la accesul la justiție 107
5.1.4. Limitări legitime 107
5.2. Garanții privitoare la instanță 109
5.2.1. Dreptul la un tribunal independent și imparțial stabilit prin lege 109
5.3. Garanțiile procedurale 113
5.3.1. Dreptul la un proces echitabil 113
5.3.2. Egalitatea armelor și contradictorialitatea 113
5.4. Publicitatea procesului 116
5.5. Termenul rezonabil (durata procedurii) 117
5.5.1. Determinarea duratei procedurii 118
5.5.2. Aprecierea termenului rezonabil 119
5.5.3. Dreptul la un recurs intern 121
5.6. Prezumția de nevinovăție 122
5.7. Administrarea probelor 124
5.7.1. Martorii 124
5.7.2. Expertizele 125
5.7.3. Folosirea martorilor anonimi și a agenților provocatori 125
5.7.4. Probele ilegale 126
5.8. Motivarea hotărârilor judecătorești 127
5.9. Dreptul de a compărea personal în instanță 127
5.10. Dreptul la tăcere și dreptul de a nu se autoincrimina 129

5.11. Alte probleme legate de judecarea echitabilă a unei cauze 130
6. Garanții specifice acordate acuzatului într-un proces penal 130
6.1. Dreptul de a fi informat cu privire la natura acuzației 130
6.2. Dreptul persoanei acuzate de a dispune de timpul și facilitățile necesare apărării 131
6.3. Dreptul la apărare 133
6.3.1. Dreptul de a se apăra singur 134
6.3.2. Dreptul de a fi asistat de un avocat ales 134
6.3.3. Dreptul la asistență gratuită 135
6.4. Dreptul acuzatului de a interoga martorii din proces 136
6.4.1. Dreptul de a pune întrebări martorilor acuzării 136
6.4.2. Dreptul de a cita și de a audia martorii apărării 137
6.5. Dreptul de a fi asistat gratuit de un interpret 138

CURSUL 8
NICIO PEDEAPSĂ FĂRĂ LEGE 139
1. Noțiune și caracterizare 139
2. Principiul legalității incriminării și pedepselor 139
2.1. Domeniul de aplicare 140
2.2. Noțiunea de „legalitate" 140
3. Principiul neretroactivității legii penale 141
4. Excepție de la principiul neretroactivității legii penale 142

CURSUL 9
DREPTUL LA VIAȚĂ PRIVATĂ 143
1. Noțiune și caracterizare 143
2. Viața privată 144
2.1. Dreptul la viață privată personală 144
2.2. Dreptul la viață privată socială 148
2.3. Dreptul la un mediu înconjurător sănătos 149
3. Dreptul la viață de familie 150
4. Dreptul la domiciliu 155
5. Respectarea dreptului la corespondență 156
6. Ingerința în exercitarea drepturilor garantate de art. 8 din Convenție 157
6.1. Condițiile ingerinței 158

CURSUL 10
LIBERTATEA DE GÂNDIRE, DE CONȘTIINȚĂ ȘI DE RELIGIE 163
1. Noțiune și caracterizare 163
2. Titularii drepturilor prevăzute de art. 9 163
3. Libertatea de gândire 164
4. Libertatea de conștiință 164
5. Libertatea religioasă 165
6. Raportul dintre religie și stat 166
7. Relațiile dintre cult și membrii săi 167
8. Libertatea de manifestare a religiei și a convingerilor religioase 167

9. Aplicații practice 168
10. Limite ale drepturilor prevăzute de art. 9 169

CURSUL 11
LIBERTATEA DE EXPRIMARE 171
1. Noțiune și caracterizare 171
2. Libertatea de opinie 172
3. Libertatea de informare 172
4. Domeniul de aplicare al art. 10 173
5. Libertatea de exprimare și presa 173
6. Regimul de autorizare 174
7. Îndatoriri și responsabilități 175
8. Protecția surselor 176
9. Libertatea de exprimare și Internetul 176
10. Libertatea de exprimare și dezbaterea politică 177
11. Libertatea de exprimare și administrarea justiției 178
12. Obligațiile statelor în baza art. 10 180
13. Limitele libertății de exprimare 180
13.1. Noțiunea de ingerință 181
13.2. Ingerința să fie prevăzută de lege 182
13.3. Ingerința să urmărească un scop legitim 183
13.4. Ingerința să fie necesară într-o societate democratică 183
13.5. Proporționalitatea ingerinței 184

CURSUL 12
DREPTUL LA NEDISCRIMINARE 188
1. Noțiune și caracterizare 188
2. Motivele de discriminare 189
3. Condițiile discriminării 189

CURSUL 13
DREPTUL DE PROPRIETATE 194
1. Noțiuni generale 194
2. Noțiunea de bun 195
2.1. Noțiunea de „speranță legitimă" 196
2.2. Aplicații practice 196
2.2.1. Speranța legitimă bazată pe un act juridic 196
2.2.2. Speranța legitimă bazată pe o prevedere legală 197
2.2.3. Jurisprudența instanțelor ca bază a speranței legitime 197
3. Limitări ale dreptului de proprietate 198
4. Privarea de proprietate 198
4.1. Condițiile privării de proprietate 199
4.1.1. Privarea de proprietate trebuie să fie prevăzută de lege (legalitatea privării de proprietate) 200
4.1.2. Privarea de proprietate să fie făcută pentru un interes de utilitate publică 200

4.1.3. Privarea de proprietate să fie conformă normelor de drept internațional 200
4.1.4. Acordarea unei indemnizații 201
5. Exercitarea folosinței bunurilor conform interesului general 202
6. Proporționalitatea 203
7. Restituirea bunurilor preluate de fostele state totalitare 204

ANEXE

Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale 206
Protocolul adițional la Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale 220
Protocolul nr. 4 la Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale 222
Protocolul nr. 6 la Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale 224
Protocolul nr. 7 la Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale 226
Protocolul nr. 12 la Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale 229
Protocolul nr. 13 la Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale 231
Protocolul nr. 15 la Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale 234
Protocolul nr. 16 la Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale 236

Convenția europeană pentru prevenirea torturii și a pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante 239
Protocolul nr. 1 la Convenția europeană pentru prevenirea torturii și a pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante 234
Protocolul nr. 2 la Convenția europeană pentru prevenirea torturii și a pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante 236

Bibliografie 247

281786
UNIVERSITATEA
"DUNĂREA DE JOS" GALAȚI
BIBLIOTECA 2